

ALAIN

Alain

Tragiek van een leven

Aart de Vries

© 2017 A. de Vries / Uitgeverij U2pi

Titel: Alain, tragiek van een leven

Auteur: Aart de Vries

Foto omslag: H. de Vries-Tulp

Uitgeverij U2pi BV, Den Haag

Website uitgever: www.jouwboek.nl

ISBN: 978-90-8759-672-9

NUR: 300

De Nederlandse passages uit *Bonjour Tristesse* van Françoise Sagan zijn ontleend uit de vertaling van Hubert Lampo uit 1955.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Voor Anniek

DONDERDAG 24 JULI 1980

Na vier jaar kwam hij vrij. Zijn moeder was een aan de drank verslaafde weduwe. Het land lag er verwilderd bij. Er waren geen dieren meer. Alleen Fricou. Die stoof hem uitzinnig tegemoet.

DONDERDAG 9 APRIL 1959

‘Pouget gaat dus verkopen,’ zei René, zwaar voorover hangend over zijn bord soep.

’s Middags was Lenormand, de notaris, met twee buitenlanders komen kijken. De kleine boerderij, met een paar schuren om de binnenplaats, lag aan de andere kant van de weg, een stukje lager en schuin tegenover het huis van Desvignes. Het was er een wildernis. Acht jaar geleden had Albert Pouget, na het overlijden van zijn vrouw, de deur achter zich dichtgetrokken en in de grote stad een benzinestation gekocht.

‘Duitsers,’ stelde Alain vast.

‘Nee, Engelsen, het waren Engelsen,’ bromde René.

‘Heb je ze dan gehoord? En hoe weet jij het verschil tussen Engels en Duits? Hoe lang heb jij wel niet op school gezeten?’

‘Duitsers kopen hier niet; vorige maand is er in Fleurac een huis verkocht aan Engelsen. Ze spreken geen woord Frans, maar kopen wel al onze huizen op. En wie zegt dat ze het kopen? Ze zeggen dat-ie anderhalf miljoen moet hebben. Anderhalf miljoen voor een puinhoop. En vertel mij niet hoe Duits klinkt!’

‘Oh ja, dat vergat ik, je hebt in het verzet gezeten,’ hoonde Alain. ‘Maar Duitsers of Engelsen, mij maakt het niet uit. Als ze hun geld maar meenemen, dan hebben wij er ook wat aan.’

‘Geld? Geld? Kom nou! Waar praat je over? Weet je waar dat geld heengaat? Denk je nu echt dat wij daar ook maar een cent van zien? Ik zal je wat zeggen: weet je wat er met ons gebeurt? Nee? Je begrijpt het niet! Wij worden alleen maar armer. We worden uitgeperst! Die lui komen hier de huizen opkopen, onze huizen, de prijzen gaan omhoog en voor ons blijft er niets over. Niets doen ze. Ja, de hele dag met hun vette lijven in de zon liggen en hun buiken volvreten in de restaurants. Daar gaat het geld heen: naar de hotels en de winkels. En een paar achterlijke boeren werken zich te pletter. Wanneer heb ik vakantie gehad? Op school, ja, dat was op school; ik had de hele zomer vrij om mijn grootvader en moeder te helpen met de oogst. Dat was vakantie!’

Alain haalde zijn schouders op. Om zijn woede te beheersen probeerde hij strak in zijn lege bord te kijken. Maar hij kon een plotseling opkomende razernij niet de baas. Met een vuist sloeg hij op tafel. Nog een keer, nog harder. ‘Ja, achterlijke boeren, dáár heb je gelijk in. Dat zijn we, achterlijke boeren! En niet omdat hier rijke Duitsers of Engelsen komen, maar omdat jij het verdomt om te moderniseren, omdat je even achterlijk bent als je grootvader en je overgrootvader. Welke gek ploegt hier nog met ossen? Wij! Wij zijn de enigen hier zonder tractor!’

Zijn vader kauwde onverstoord verder. ‘Ik zeg je, het waren Engelsen.’

‘Wat kan mij dat schelen wat het zijn, als ze maar komen. Dan wordt het hier eindelijk eens beter! En wat ze met

hun geld doen, moeten zij weten. Als ze een leuke dochter hebben, ben ik hier weg!’

‘Laat me niet lachen! Wie wil jou nou hebben? De zoon van een achterlijke boer, met een paar jaar school en een boerderij zonder toekomst. Vroeg op en de hele dag keihard werken in de stront. Of wou je soms naar Engeland? Een fijne kantoorbaan, of bankdirecteur soms? Daar zitten ze echt op een achterlijke boer uit Zuid-Frankrijk te wachten!’ Yvette ruimde de borden op en veegde het zeil met een doekje schoon. De mannen bleven zwijgend zitten. René schonk zich nog eens in. Alain bleef strak voor zich uitkijken. Opeens zag hij het perspectief van de nieuwe burens en namen zijn gedachten de vrije loop. Misschien hebben ze wel een leuke dochter. Misschien moest ik maar eens wat Duits gaan leren ...

In bed fantaseerde hij verder over de nieuwe bewoners van de boerderij aan de overkant. En over de dochter. Hij zou van alles voor ze kunnen doen. Zijn vader kon hem niets meer schelen.

ZONDAG 7 AUGUSTUS 1960

In het dorp ging het gerucht dat het huis inderdaad verkocht was. Pascal beweerde dat de vrouw van de burgemeester zijn vader had verteld dat er een professor uit Amerika zou komen wonen, om onderzoek te doen naar prehistorische grotten. Hij verheugde zich er nu al op de man alle spelonken in de buurt te kunnen wijzen en met hem beroemd te worden, zoals de jongens die Lascaux hadden ontdekt. Maar Jean-Louis beweerde dat de burgemeester zelf hem in vertrouwen had laten weten – het mocht absoluut niet verder verteld worden – dat een jong Engels echtpaar er een camping met restaurant wilde beginnen en dat er wellicht flink te verdienen viel.

Omdat na het bezoek van de notaris met de buitenlanders niemand zich meer bij het huis had laten zien, hechtten Alain en zijn ouders weinig waarde aan wat er werd rondverteld. Tot op de eerste zondag van augustus.

Het was een warme dag. Alain had gewacht tot het wat afkoelde om bonen te gaan plukken op het veldje naast de boerderij van Pouget. Hij stond wijdbeens voorovergebogen, naast hem een mand die hij telkens een stukje mee opschoof. Net toen hij zijn rug even strekte, hoorde hij een auto met een vreemd motorgeluid. Het klonk te zwaar voor een Renault 4 of een Deux Chevaux. Even later kwam een

grote, grijsgroene auto voorzichtig de bocht om zetten. De enorme neus wees omhoog, de achterzijde hing zwaar op de achterwielen, die nog extra belast werden door een hoog opgeladen aanhangwagen. Voor de oprit van de boerderij van Pouget kwam het geheel tot stilstand. Half omgedraaid bleef Alain staan kijken. Pas toen de vier portieren openzaaiden, boog hij zich weer over de bonen, vanuit een ooghoek spiedend naar wat er ging gebeuren. Twee jongens – één van een jaar of acht, de andere iets jonger – sprongen de auto uit en holden om het hardst het pad af naar de boerderij. Vanachter het stuur kwam, stijf, een lange, gezette man tevoorschijn; aan de andere kant stapte een iets minder lange vrouw uit. Even later kwam er mopperend nog een oude dame van de achterbank. Mopperend omdat niemand haar hielp, veronderstelde Alain.

Op de binnenplaats gingen de jongens luid tekeer in een taal die hij niet kon thuisbrengen. Even later zag hij hoe de luiken van binnenuit geopend werden. De ramen lieten ze openstaan. Toen de vader weer terug naar de auto liep, zag hij Alain. Nu pas leek het.

‘Bonjour!’

Alain knikte even met zijn hoofd.

De vader taxeerde of het pad breed genoeg was, startte de auto en reed heel voorzichtig naar beneden, de binnenplaats op. Opgewonden, alsof zijn leven van nu af zou veranderen, plukte Alain de rest van de haricots verts. Hij pakte de mand bij het hengel, klauterde de berm op en liep naar huis

zonder nog iets van de nieuwe burens te zien.

‘Engelsen’, was alles wat René zei toen Alain binnenkwam. Alain schudde zijn hoofd: ‘Nee, maar waar ze wel vandaan komen... ik heb geen idee.’

Zijn vader haalde zijn schouders op: ‘Als je je ouwe vader niet wilt geloven... Vroeger hadden we respect voor onze vader ...’

Ze ruzieden nog een tijdje voort, totdat Yvette de soep uit de marmiet boven het vuur in de borden schepte en ze aan tafel gingen.

Net toen ze zaten, werd er op de openstaande deur geklopt. ‘Bonjour, pouvons nous ...?’

‘Entrez’, mompelde René met volle mond.

De vader en de moeder kwamen schuchter de keuken binnen en gaven alle drie een hand.

‘Wij zijn de nieuwe bewoners van de boerderij hiernaast’, zei de moeder in goed verstaanbaar Frans, ‘maar ik zie dat jullie aan het eten zijn, zullen we ...’

‘Nee, nee, ga zitten!’ Yvette schoof twee stoelen bij.

In de verwarring van de kennismaking en beseffende dat ze op precies het verkeerde moment waren gekomen, bleven ze staan. Alain was nu ook gaan staan. René bleef zitten en slurpte onverstoorbaar zijn soep naar binnen.

‘We hebben het hier niet zo op buitenlanders’, zei hij zonder van zijn bord op te kijken.

De vader en de moeder keken elkaar vragend aan. Hun verbazing zocht steun bij Alain en Yvette, daar het duidelijk

was dat er van de boer geen opheldering meer te verwachten was.

De ouders wisten met de situatie geen raad. Moesten ze wat de man zei maar voor kennisgeving aannemen, of was hij misschien niet helemaal in orde? Misschien iets van de oorlog? De vader richtte zich tot Alain en zijn moeder.

‘We hebben een probleem. Kunt u ...?’

‘Ik heb jullie al wel gezien, toen jullie het huis kwamen bekijken met Lenormand’, klonk het van achter de tafel. ‘Ik weet niet wat jullie er voor betaald hebben, maar ik weet wel dat jullie er veel te veel voor betaald hebben. De vloeren en het dak zijn volledig verrot. En sinds de vrouw van Pouget zich er heeft opgehangen, is het er niet pluis. Als ik jullie was, zou ik ergens anders iets kopen. Ergens waar ze minder de pest hebben aan buitenlanders. Trouwens ...’

‘Hou je mond!’ beet Alain zijn vader toe. En op vriendelijke toon tegen de buitenlanders: ‘Waar kan ik jullie mee helpen?’ Nog enigszins uit het veld geslagen, maar opgelucht bij Alain een aanknopingspunt te hebben gevonden, zei de moeder: ‘We zijn net aangekomen en – een vreemde vraag misschien – we zoeken de wc. Ik dacht, jullie zullen het huis wel kennen.’

‘Willen jullie naar de wc?’ begreep Alain.

‘Nee, het gaat om mijn moeder, na de lange reis ...’

‘Oh, ik begrijp het’, hielp Alain haar. ‘Dat is wat lastig, ik zal zien wat ik voor jullie kan doen. Wacht, ik ben zo terug’, zei hij en hij liep de kamer uit naar de schuur. De ouders

vreesden verkeerd begrepen te zijn en al helemaal toen hij met een zeis aan kwam lopen. Ze maakten ontkennende gebaren: 'Non, non, ce n'est pas ça.'

Alain lachte hen begrijpend toe: 'Loop maar mee!'

Ze volgden hem, de zeis over zijn schouder, enigszins ongerust het pad af naar de boerderij.

'Misschien moet hij nog wat maaien,' opperde de vader.

'Maar ze waren aan het eten.'

Alain liep de binnenplaats over, om de schuur heen.

'Hij is toch wel te vertrouwen?'

'Ach, stel je niet aan, natuurlijk.'

'Weet je nog, de affaire Dominici?'

'Ach kwatsch. Dat is al tien jaar geleden. En dat was op een camping. Én het waren Engelsen. En die dooie vrouw ook, gewoon bangmakerij.'

'Alsof dat niet overal kan gebeuren.'

Aan de achterkant van de schuur bleven ze staan voor een enorme bos bramen en brandnetels. De ouders keken elkaar niet-begrijpend aan.

'We zochten de wc,' probeerde de moeder voorzichtig.

Alain knikte en begon met zijn zeis op de bramen in te hakken. Na vijf tot tien minuten had hij een doorgang gemaakt. Hij wees naar de muur: 'Voilà!'

Tegen de muur stonden twee houten schotten. De vader liep erheen en zag dat het panelen waren van wat ooit een antieke kast was. Alain kwam ook dichterbij en wees op de ruimte tussen de schotten: 'Voorzichtig.' Hij zette zijn voet

op een plank, die meteen doormidden brak.

‘Le trou.’

‘Een gat’, zei de vader tegen zijn vrouw. ‘Verrek, het is toch niet waar, dit is de wc! Een vermolmd kast, een gat in de grond en dat is het; niet eens een deur.’

Alain gebaarde hen even te wachten, verdween een schuur in en kwam terug met twee dikke planken die hij tussen de panelen legde.

‘Klaar’, zei hij zonder een spootje humor.

De ouders waren te verbouwereerd om hem te bedanken.

Alain liep naar huis, tevreden ze te hebben geholpen. Maar ook teleurgesteld, omdat hij geen leuke dochter had gezien. Halverwege bedacht hij zich en liep terug.

‘Als ik zo vrij mag zijn: waar komt u vandaan?’

‘We zijn Hollanders, uit Nederland’, antwoordde de moeder verbaasd.

‘Dus geen Duitsers?’

‘Nee, nee, Hollanders.’

‘Maar jullie praten wel Duits?’

‘Nee hoor, het lijkt er wel wat op, maar we spreken Nederlands.’

‘Daarom was de oude boer zo achterdochtig’, zei de vrouw tegen haar man toen Alain verdwenen was.

RENÉ EN YVETTE

René had een klein postuur en – ondanks zijn vijftig jaar – een zo sterk voorovergebogen bovenlichaam dat zijn blik niet verder leek te kunnen reiken dan een paar meter voor hem uit. Zijn spierwitte haar kreeg je alleen te zien wanneer hij bij heel warm weer zijn alpino even afzette, om zijn voorhoofd met een zakdoek te deppen. In zijn vochtige, kleine, lichtblauwe ogen – onder ruige, witte wenkbrauwen – lag bijna altijd een cynische uitdrukking. In de ruzies met zijn vrouw en zoon schoten ze vuur, maar soms, als hij na wat wijn goed gehumeurd was, kon je er, als een residu van een lang vervlogen tijd, een zweem van humor in ontdekken. Hij droeg geen bril. Niet omdat hij goed kon zien, maar omdat hij nooit iets hoefde te lezen. Die enkele keer dat hij iets moest opzoeken in een krant, gebruikte hij een oud bruin brilletje met één poot, die hij bij het lezen tussen duim en wijsvinger hield. Een breed voorhoofd, een scherpe neus en een smalle kin gaven zijn gezicht de vorm van een driehoek. Hij droeg het tijdloze uniform van alle Franse boeren: een lichtblauw versleten katoenen jasje en idem katoenen broek. Zijn kleine, gekromde benen zette hij bij het lopen telkens schuin naar buiten. Waar de oude zich in onderscheidde, was de grof gebreide, witwollen doek, die uit zijn broek omhoog kwam en de helft van zijn blauwgeruite katoenen overhemd bedekte. Niemand had hem ooit

zonder gezien, hoe warm het ook was. Het was de blijvende herinnering aan de dag dat hij met een groep maquisards in een Duitse hinderlaag gelokt was. Althans, dat was het verhaal dat hij tot in details placht te vertellen zodra iemand ook maar iets over de oorlog zei. Maar in de buurt deden ook andere versies omtrent de reden van dit wollen pantser de ronde.

Yvette was een half hoofd kleiner dan haar man. Je kon zien dat ze vroeger een knappe vrouw was; eigenlijk was ze dat nog. Een gelijkmatig, rond gezicht, met rood-dooraderde bolle wangetjes en het nog altijd donkere haar in een knotje. Donkere, vriendelijke ogen waar de pret uit verdwenen was. Op die enkele opleving na dat ze zo hard moest lachen, dat ze met de rug van haar hand de tranen uit haar ogen veegde en haar andere hand voor haar mond hield uit schaamte voor zoveel vrolijkheid. Een leven van hard werken op het land had haar gezicht getekend, maar haar lichaam behoeft voor verslapping. Een dun zwart snorretje markeerde haar bovenlip en aan haar kin hingen wat dun bezaaide lange baardharen: de trouwe attributen van een zuid-Franse boerin. Mannelijke accenten, die merkwaardig genoeg niets aan haar vrouwelijkheid afdeden. Behalve haar man en haar zoon, had niemand haar ooit zonder haar blauwe overschort met bloemetjesmotief gezien. Of het moest die doodenkele keer geweest zijn dat er een begrafenis of een bruiloft was. Als het gesprek over het leed in de wereld ging,

was het steevast: 'Mais qu'est-ce que vous voulez?' En als het ging over de eigenaardigheden van anderen, was haar onweerlegbare commentaar: 'Ah! Tout le monde n'est pas pareil.' In beide gevallen stak ze in een bezwerend gebaar haar armen in de lucht om alle problemen naar het noodlot of Le Bon Dieu te verwijzen. Het waren haar twee basale levenswijsheden. Wars van elk lelijk denken over anderen, was ze in haar omgeving zeer geliefd. Daarin onderscheidde ze zich volledig van haar man. Niet tegen hem opgewassen hadden berusting en innerlijk lijden haar ziel in een jarenlange uitputtingsslag gedooft.

Wat René en Yvette gemeen hadden, en wat hen ook bij elkaar had gebracht, was dat hun vaders niet waren teruggekeerd uit de hel van modder, loopgraven, granaten, mitrailleurvuur en mosterdgas. Van jongs af hadden ze, als enig kind, zwaar werk moeten doen op de boerderij waar hun moeders nu de scepters zwaaiden en waar ze het vak van hun grootvaders leerden.

Van zijn moeder had Alain zijn gevoel voor rechtvaardigheid, zijn betrouwbaarheid en zijn berusting. Een berusting die de indruk kon wekken van apathie. Maar hij was niet lui, allermint. Het was eerder een angst voor grote veranderingen, die maakte dat hij weinig ondernam om het leven naar zijn hand te zetten. Een angst die zijn vader sluw uitbuitte. Soms leidde dat tot heftige driftbuien. Of dat iets was wat al in zijn karakter zat of dat hij dat met een andere vader of zonder vader niet gehad zou hebben, valt niet met